



---

TOPONÍMIA COSTANERA DE CASA I DE LA  
RODALIA

Autor: Josep Ma. Valls



A les costes baixes i sorrenques de sorra fina, com la de la Torre i poblacions veïnes, l'arena és moguda pel vent formant dunes (muntanyans) i, que gràcies a la vegetació que les va poblant, fenàs principalment, queden bastant fixades, formant una espècie de barrera o pantà, que priva a les aigües de les pluges que puguin escolar-se fins a la mar. Els devassalls d'aigua que ragen per les rases, barrancs, etc., en les fortes gropades (aiguats) fa que tot aquest aiguabarreig de fang o llim, al no poder travessar la barrera de dunes o muntanyans, quedin morts o estancats als sorrals dels retromuntanyans; per consegüent, tota la matèria que portaven en suspensió, es va solant, deixant el sòl bastant impermeabilitzat, i per tant, aquestes aigües al no poder filtrar-se ni escórrer a la mar, formen petits estanyols, fins que el Sol, amb la seva escalfor, els va evaporant, deixant-los al cap d'un cert temps, completament eixugats.

També en els temporals de mar, ja siguin llevantades o migjornades, moltes vegades, el tràngol supera la barrera dels muntanyans i es va a barrejar amb les aigües dolces de la pluja, fent que aquestes aigües mortes siguin salabroses; per això, en alguns llocs, d'aquests terrenys estancats de vora mar, se'ls anomena salobrans.

En aquesta classe o tipus de terrenys, només s'hi poden desenvolupar les plantes que siguin resistents a la sal, i al mateix temps a la sequera, com les jonqueres, els sosars (cirialeres) en la seva varietat d'espècies, com la sosa vera, sosa glauca, salat, salsona, etc., i d'altres en menor grau, que també siguin halòfiles (amigues de la sal).

Des del darrera de l'actual urbanització Els Pins, o sigui des d'enfront de l'estació de la RENFE i fins el racó de Berà, atenent a la diversitat i característiques d'aquests terrenys, la gent de Baix a Mar, els ha batejat amb diferents noms.

La zona des de l'estació del ferrocarril fins passat cal Bofill, l'anomenaren Els Estanyes, el carrer Tamarit està edificat dins del que n'havia sigut un. En aquest espai no hi creixia massa l'herba, sigui perquè s'hi embassava poca aigua i s'eixugava molt ràpidament o perquè era massa salitrosa, en canvi, a la part de muntanya de la via, des de les «Dugues parets» o zona del Casalot, fins a l'Hort de Pau (actual càmping Solimar) com que n'hi creixien

bastant, els pescadors l'aprofitaven com estenedor de les veles, quan desarmaven de la pesquera i les endolcien per guardar-les i l'anomenaven els Salats, potser remembrança de les antigues salines que hi havien existit.

Des de cal Bofill fins a la Sínia Gran del Xeco, l'actual Claramar, l'anomenaren el Solsonar, segurament per les plantes anomenades «salsones» que hi creixen encara actualment, i que al Barri, s'anomenen «solsones». Des d'aquesta Sínia Gran, tot el terreny de darrera els Pins, actualment només n'hi queden tres, fins quasi al final del nostre terme, eren terres de cultiu. A continuació, ja venia l'estany més gran i que gairebé no s'eixugava mai, anomenat el Gord, on a l'hivern hi recalaven força aus migratòries i que s'estenia fins a les Casetes de Creixell. L'actual càmping Les Gavines està ubicat dintre el que era l'estany.

Després, ja en ple terme de Creixell, existia la Múrtera, que era una rasa o reguerot que arribava fins a la mar, per on gairebé sempre, poc o molt, hi rajava aigua, ja que hi desaguava la de tota la zona de la part baixa de l'anomenada Torre de la Figuereta.

A la part baixa de l'actual càmping Berà, ja en ple terme de Roda de Berà, fins a tocar la platja, l'anomenaven Els Arallons, suposo d'aragalls petits, que eren uns veritables sorra-molls. Quan els pescadors hi anaven a buscar joncs per a les nances, havien de posar molta atenció on posaven els peus, per tal de no enfonsar-se, doncs pel Barri corria la brama que durant la guerra del Francès, un oficial d'aquest exèrcit s'hi va enfonsar amb cavall i tot.

Tota la façana marítima, o sigui la zona de dunes, és anomenat encara avui els Muntanyans.

Malgrat aquestes denominacions descrites, els pescadors torrencs en les nostres zones de pesca utilitzen una toponímia pròpia per poder esquivar les maleses, o bé fer cap a calador, segons la pesquera a què s'està armat. Encara que pels pescadors de la nostra platja la seva mar arribés de Tarragona a Vilanova, i a tongades a Barcelona, descriuré les senyes de la Mar de Terra, que podríem dir més pròpies i que s'hi pescava en les pesqueres menudes.

Les senyes, expressió usada per tota la gent de mar, són les particularitats de la costa, o bé de la franja costanera, com masies, turons, flocs d'arbres, talls o cims de muntanyes, etc. que sobresurten o tenen quelcom de particular i, a més de la seva visibilitat, són inconfusibles, pel fet de tenir una fisonomia pròpia, ja sigui pel seu aspecte o coloració.

Per pescar a la Mar de Fora, de més fondal, els pescadors s'han d'aforejar, allunyar-se de la costa, i com que degut a l'esfericitat de la Terra les senyes més baixes es van perdre, no queda altre remei que buscar punts més alterosos que les ermites de Montornès i Sant Antoni, que s'utilitzen com a senyes mestres en pescar a la Mar de Terra. Com a substituïts d'aqueixes ermites s'agafen les muntanyes més alteroses o bé talls ben remarcats de les serralades de l'interior com a punts claus de les senyes, que, en la nostra zona de pesca, acostumen a ser el Montmell i l'Estret (l'engorjat de La Riba), per poder esquivar els enganxadors que romanen en el sòl marí, o bé conèixer el fons per on es pesca.

Faré la descripció de llevant a garbí (est - oest) i començaré pel petit roqueró del Francàs, per què d'ací a llevant tot és platja correguda pràcticament fins a Vilanova, malgrat trobar-s'hi els nuclis de les poblacions de «Camarruga», Calafell, Segur de Calafell, Cunit i Cubelles. Sobre aquest petit promontori existia una casa blanca que era la caserna dels carrabiners, coneguda per la «casilla» del Francàs, i una mica més a l'interior la Masia que donava lloc a la denominació. Més o menys en aquest paratge, però tocant a la carretera N-340, existia una masia anomenada Mas Gibert, que es distingia per la seva blancor i era una bona senya per resseguir la bravada del Brut. A continuació, i tirant sempre cap a ponent, tot és platja fins a trobar el roqueram de Berà, però abans d'arribar a aquest massís, entre la carretera N-340 i la mar, apareixien les dues masies de les Guineus, la de terra i la de fora, avui encara existents, però reformades i que abans del creixement turístic estaven completament isolades de construccions, i per tant, molt visibles i inconfusibles.

Referent estrictament al roquer de Berà, aquest comença endinsant-se cap a la mar, fent una petita punta, la Punta de la Palomera, i en aquest conglomerat de roques s'hi forma una covota anomenada el Cupot. Al costat de garbí de la punta, hi ha la platgeta de la Palomera, que a vegades la mar se l'engull. Avui tot aquest paratge se'l coneix com a Roc de San Gaietà, i és on té les seves instal·lacions el Club Marítim d'aquest nom.

Resseguint, sempre cap a sol ponent, arribarem al final del roquer o racó de Berà, on comença la «nostra platja», perquè és contínua fins al roquer de casa, però, que compartim amb els pobles veïns de Roda de Berà i de Creixell. On mor aquest rocam els pescadors en diuen el Peu. Sobre d'aquest i al caire de mar d'aquest espadat s'hi troba l'ermita, que és una bona senya per la seva visibilitat. En el cim d'aquest promontori de Berà s'hi trobava una antiga torre de senyals, avui desapareguda, anomenada el

«Telegrafo», tal com sona, i ja a la carretera de Tarragona a Barcelona trobem l'Arc (Arc de Berà), que en temps reculats era bastant visible, però avui dia la seva visió des de la mar és pràcticament nul·la. A la parada de sobre l'Arc hi ha una masia, si no s'ha enderrocat recentment, anomenada del Pilis, que era, o és encara, de dues plantes i a l'última tenia una sèrie de finestres acabades en punt rodó, que també era ben remarcable.

Més a l'interior i tocant a la carretera de Roda a Bonastre hi ha la muntanya anomenada l'Aguilera, que a la part de ponent, no massa lluny d'ella, hi ha enclavats l'estació del ferrocarril de la línia de Picamoixons i el mas o Masia del Nin; i en el vessant oriental uns vells molins, anomenats pels pescadors els Molins de Roda. Totes aquestes referències, en ser alteroses, són ben visibles des de la mar, i per tant són unes bones senyes.

Continuant la nostra descripció, diré que des del Peu o Racó de Berà fins el Racó de l'Art de la Torre la platja té una llargada d'uns 5'7 Km. Segueix pràcticament la direcció est-oest i té una amplada al començament d'uns 30 m i al final, abans de la construcció del port, d'uns 60 m.

Caminant a peu eixut trobarem, ja en terme de Creixell, un roquissar en el batedís de la mar, anomenat les Roques del Peixet, i a continuació, molt a prop, el reguerot de la Múrtera, que si bé no ho podem qualificar com a senyes per situar-se, si que serveixen per denominar certs caladors. En aquesta zona i tocant a la carretera estava ubicada la Torre de la Figuereta, ben visible i ben caracteritzada pels seus merlets. Continuant el nostre camí aviat hauríem trobat la «Casilla» dels carrabiners, avui enderrocada, i a poca distància d'ella les cases que alguns antics estiuejants van edificar ran de la platja, i que els pescadors de la Torre les coneixien per les «casetes de Creixell». D'entre elles se'n singularitzava una, la casa negra, perquè era construïda amb pedra i fang i no estava emblanquinada com les altres. A dalt al poble una bona senya és el castell o el campanar, acabat en una cúpula de ferro obra d'en Jujol, com ho solen ser a tot arreu, perquè sempre estan edificats en la part més alterosa dels turons on s'ubiquen les viles, i per tant, són ben visibles de lluny. A continuació de les Casetes hi ha un pas, que temps enrera era vigilat, anomenat de l'Estellat, que comunica el camí que limita el terme de la Torre i el de Creixell amb la platja. Seguint caminant, aviat trobarem els Pins, no fa masses anys n'hi havia un bon floc, que a més de ser una bona referència, tenia quelcom molt apreciat per la gent que navegava a vela per la terrària. Principalment a l'hivern, quan els terralons i els oretjols no bufen, s'ha fet calma blanca, en aquest lloc hi ha una petita fraüella que sempre hi respira un petit alè, que fa que vagi tirant

la vela poc o molt, i la barqueta vagi fent camí, tiri avant, anomenada el Pinatell. Entre la via i la carretera, quasi tocant al pas de l'Estellat, existeix una masia, avui completament renovada, que antigament era coneguda com a Pep Felip i actualment com la del Pastoret de Creixell. Ja sobre la carretera i una mica allunyat cap a l'interior es forma una muntanyeta allargassada anomenada el Pujol, que quasi en el seu extrem oest s'hi troba una masia, actualment al seu darrera hi ha un dipòsit d'aigua potable de la nostra població, anomenada com la muntanyola, si bé, més antigament era coneguda com el Mas d'En Xavos.

Una vegada passada l'actual urbanització Clarà-Mar, i ben a prop d'ella, havia existit també un pas a nivell vigilat amb la seva corresponent casona pel guarda-barreres, anomenat el «Juan», o també «Macamet». Si continuem caminant per la platja, pel davant dels Muntanyans a poca distància del Macamet, si és temps de pluges, trobarem segurament un reguerot, que es forma quan hi ha un excès d'aigua als estanyols que es formen al seu darrera, i la gent l'anomena el Gaianet.

Seguint el nostre periple, a poca distància d'aquest riuet temporer i sorrenc, es trobava un altre pas per travessar la via conegut amb un mot no massa amable per les vigilantes, puix que rebia el calificatiu de Pas de la Puta. Aquest pas comunicava el camí de Bens amb els estanys, i segurament era aprofitat pels ramaders, en el seu trànsit cap a Barcelona, per portar a abeurar els seus ramats de bestiar. En aquesta zona, a la banda de dalt de la carretera que passa paral·lela a la via, s'eleva el puig on està edificat el nucli de població de Clarà, que podriem dir progenitor de la nostra Torredembarra. Deixaré els temes històrics, per cert ben interessants, i passaré a descriure les senyes existents en aquesta partida. Començant pel cap de llevant d'aquest turó s'hi trobava una pedrera coneguda pel Fornot, que des de la mar era molt vistable, pel seu color groguenc de l'argila que s'hi extreia. Al mig d'aquest pujol i en la seva carena s'hi trobaven, abans del desgavell turístic, dos casalots d'una planta i de forma allargassada anomenats les Pallisses, on s'hi posava la palla quan els pagesos de Clarà batién els cereals a l'era que hi havia al seu davant.

A una certa distància d'aquestes pallisses, i tirant sempre en direcció a Tarragona, trobem el viló de Clarà amb la seva esglesiola. En aquest nucli de població els pescadors hi tenen tres senyes, el Viló, que és el punt culminant de l'esglesiola, la torrassa de cal Xeco, que era un mirador bastant alterós, que hi havia dins del reclòs que es forma davant de l'església, i la tercera, l'anomenada el Vicari, que era la casa que habitava aquest, i que és

la primera casa del carrer de davant de Clarà venint de la placeta. A la banda de llevant del nucli poblat, a un nivell alt i aïllada s'hi trobava la casa de cal Sus, i més amunt, quasi tocant la carretera de la Pobla, existia l'edifici ja mig ruïnós anomenat el Corral, senya ben visible perquè era alterós i solitari. A l'altura de la Pobla, però separada i més a ponent, s'aixeca el turó on hi ha encimbellada l'ermita de Montornès, senya clau per prendre enfilacions pescant aterrats.

Si de Clarà atravessem la carretera ens trobarem amb el casal o masia de la Premsa, o cal Pastoret, que és el nom que es coneix actualment, i llindant amb aquesta finca s'hi troba una altra masia, la Tanoca, que també eren bones senyes baixes.

Baixem a retrobar la via i seguint en direcció a Tarragona, a no massa distància del camí de Bens, s'hi trobava una faroleta de senyalització pel ferrocarril, que per la gent de mar era la Farola. Seguidament ja entrarem al Barri de Mar, començant per cal Bofill, finca bastant espaiosa amb un edifici bastant pretencios i embellida amb palmeres. Aquí comença el Trajo de llevant, que s'acaba a la plaça de Josep Valls i Ivern, nom del mecenes que pagà la construcció de l'antiga església l'any 1896 i que nasqué precisament en la casa on hi ha col·locada la placa de la plaça, que pels nostres avantpassats era coneguda per cal Francès. Aquesta casa també era una bona referència, doncs era l'única al Barri que tenia tres plantes d'alçada. Al darrera de l'església a la banda de dalt de la via, llindant amb les «Dugues parets», existeix encara avui la masia que els nostres avis anomenaven Hort de Pau, actualment és un càmping, i era una bona referència quan es pescava allevantat; aquestes «Dugues parets» comunicaven al Barri per un pas a nivell anomenat la Barraqueta.

Al cap del trajo de garbí, s'hi va instal·lar la fàbrica S.A.C.E., que malgrat que l'edificació fos d'una sola planta tenia les oficines en un annex bastant més alt i, els nostres vells, l'usaven també com a senya i l'anomenaven l'Escriptori. Com a cosa curiosa diré que aquesta fàbrica tenia instal·lada una vieta, i, per mitjà d'unes vagonetes, portaven els seus productes, cables elèctrics, fins el moll que tenia ran de la via, per embarcar-los als trens de càrrega. Aquest moll estava situat entre el pas del Buire, on confluen les «Dugues parets» de l'Hort d'en Nap i la Caseta de les Eines, on deixaven l'utilatge la brigada de la via i s'emprava com a senya. Separada d'aquesta caseta ja venia l'estació del tren, que també usaven els pescadors per situar-se.



En temps reculats, al costat de mar de la via i fins a trobar els muntanyans que en aquells temps hi havien a la platja, s'hi embassava l'aigua de la pluja i s'hi formava un estany, que quan s'eixugava era aprofitat per la canalla per jugar-hi a futbol (crec que fou el primer camp de joc utilitzat per la Unió Deportiva).

Deixem el futbol i continuant amb la descripció dels punts de referència o senyes, diré que, passada l'actual carretera, ben a prop del Passeig de la Sort, existia l'hort de Gatelló, la casa encara es conserva actualment i als pescadors els anava bé perquè és una edificació solitària. Del nucli de la població ells usaven el campanar i el seu «crusero», cúpula, de l'església, a més, el castell, el col·legi Antoni Roig i una mica més separat del poble el Molí de Vent, avui completament tapat per les edificacions que rodegen la seva torre. Era una referència marcada en les cartes marines, com a senyalització per fondejar els vaixells, ja que en estar edificat al cim de l'elevació on està emplaçada la Torre i neta de construccions al seu voltant era molt visible. Més amunt del Molí de Vent hi ha un clos amb una casa i pineda, i com que està situat bastant alterós, també l'utilitzaven els pescadors, que per a ells era La Granja.

Tornem a xafar sorra i anem en busca del Roquer. No massa lluny del pas a nivell del Xiringuito, però tocant a la platja hi havia la caseta de l'art, que la comprà un senyor barceloní i la refé, passant a anomenar-se la casa d'en Pons, que va ser qui la va comprar. Actualment encara existeix en el càmping La Pineda. Ara ja puc dir que ens trobem al Racó de l'Art, on comença el Roquer, i que els pescadors també coneixen aquesta raconada com el Platjà. Si des de la platja volies pujar al Roquer, abans de la construcció del Moll, s'havia de passar pel pont o arquet que al peu mateix s'hi configura. En la meva infantesa, per poder-hi accedir, t'havies de descalçar per què la mar arribava fins passat la boca. Aquest pontet o arquet el van batejar com a Rec de Sant Joan.

En temps reculats aquesta raconada era una petita caleta i la punta de roca que la formava s'anomenava la Punta de la Martineta, que ja figura indicada en cartes i mapes bastant antics. En aquesta zona passava igual que en la dels Pins; també s'hi entaulava la freüella anomenada la Martinola, que ajudava bastant als braços dels mariners.

Sobre aquesta punta, una mica allunyada de la mar i tocant el camí dels Munts, s'hi trobava una caseta anomenada «Visca la gresca», perquè estava retolat, juntament amb un home que bevia en un porró, a la seva façana.

N'eren propietaris la família Huguet i era el lloc on celebraven la festa de Pasqua «els Tranquils».

Continuant el recorregut per la façana marítima del nostre roquer, avui bastant atrotinat, trobarem, després de la punta de la Martineta, les Escaletes, obrades amb masseta i escarpra pel Peig, pescador d'ofici i aficionat a la pesquera amb canya, i a continuació la Roca Foradada, cova bastant gran on s'hi podia entrar per mar en gussi, i també per terra per un baixador que fa com un ull. Es feia córrer el rumor si estava comunicada amb el castell. Una mica allunyat del tallat de l'espadat hi ha el Fortí, petit baluart de vigilància o defensa costanera. Aquesta zona del Fortí, fins al Balconet, forma un petit reclau que la gent de dalt la Torre l'anomena el Pet d'ovella.

Des del Balconet, trobem el gegant o cíclop Cap Gros, que amb el seu tallamar havia lluitat des de la foscor de la prehistòria amb les ondines i guerrers del déu Neptú, sortint-ne sempre vencedor d'aquestes mil baralles, potser una mica esllomat però sempre esvelt. Ara en barrar-li el camp de batalla, ell com a lluitador nat, al no poder demostrar la seva virilitat i corpulència, resta amb el cap cot sota l'ala, i no serà res estrany que fins i tot perdi el «Cap».

A la part de ponent del Cap Gros hi ha un estimball de roques despreses de l'espadat, fins arribar a l'Arriada, que no és res més que una llosa molt grossa, que es va despenjar i va quedar dreta i recolzada en el mateix roquer, però en una posició més baixa que el perfil superior d'aquest. Quasibé al mig d'aquest espai s'hi trobava una roca o sapa completament submergida, actualment soterrada per les obres del port, que a més de ser molt criadora de musclos, tenia la particularitat que era coneguda per dos noms diferents, segons fossin pescadors o terrassans els que l'esmentessin: els primers la coneixien per la Roca Plana i els altres pel Mapa.

A la cara de garbí del morro on es recolza l'Arriada, i ja en roquer viu, fora de l'aterrament produït per la construcció del moll, s'hi troba una covota de sostre no massa alt, però que és practicable en gussi, anomenada el Flarot. En aquest espai entre l'Arriada i el Flarot, a més a més d'unes quantes sapes submergides, hi havia un escull que sobresortia bastant de la cara de l'aigua, anomenat la Llanxa, avui dia desaparegut perquè un temporal el va tombar quedant completament negat.

A continuació del Flarot l'espadat va baixant d'altitud i perd la seva solidesa, es torna trencallós, principalment la punta de llevant del caleró que es forma entre aquesta i la punta de la Galera. En aquesta zona trencallosa s'hi troba el Bufador, que és un forat o esclatxa que els dies de temporal, en

batre els cops de mar al seu davant, comprimeix l'aigua de l'interior de la coveta submarina que existeix, i fa que per aquell forat o esclotxa s'elevi una columneta d'aigua, com si d'un brollador es tractés. A la part de dalt d'aquest hi havia la caseta del Duaner.

A la carena d'aquest turó que és el Roquer o Munts, hi ha encara una espècie de torreta de base quadrangular amb una pineda, que eren molt visibles des de la mar, i per tant també s'aprofitaven per referències i es coneixien, o es coneixen, la torre per Vista Bella o la caseta del Xaró, i el pi més alt i gros que es destaca dels altres de la pineda se li deia senzillament el Pi. Durant la guerra civil, aquesta torre va servir d'escolta o vigilància, per avisar que es toquessin les sirenes d'alarma a la població, i així la gent disposés d'un mínim de temps per baixar als refugis, quan venia l'aviació feixista a bombardejar el poble.

Aquest tossal del Roquer o Munts, abans d'arribar a la Galera, forma un comellar, més destacat al caire de la mar, que se l'anomena el Codolar. Seguidament d'aquest comellar ja trobem la Galera, que és una punta llarga i alterosa que encara despideix un bon tros de punta submergida. És la part de l'espadat que entra més a la mar. Al punt de confluència d'aquesta Punta de la Galera amb el rocam, s'hi forma com un trencament, que els pescadors l'anomenen l'Esclotxa, que també és una bona senya. En temps passats al voltant d'aquesta esclotxa s'hi formava, a vegades, una petita platja.

Si continuem la descripció, sempre vers ponent, deixant l'Esclotxa trobarem bastant a prop la cova del Mulà, amb la seva illeta al davant de la bocana. Aquesta cova és alta i ampla al començament i després es va estrenyent en endinsar-se cap a l'interior, fins que al final s'acaba, la zona practicable, en una platgeta, però el forat continua en direcció llevant. Tot seguit de la cova del Mulà, a no gaire distància, ens vindrà la Bramadora, que és una espècie de cova allargada i molt baixa de sostre on només es pot entrar nedant, que quan hi ha tràngol, en rebatre la mar al seu interior, s'hi produeix un soroll molt intens, brama, i aquest bram s'escolta de molt lluny, cosa que adverteix els pescadors que estan pescant que els serà perillós l'embestir a la platja per treure.

Podem considerar la Bramadora com l'últim lloc singular del Roquer i al mateix temps el final del torrenc, ja que a continuació entrarem ja a la petita platja del Canyadell, que compartim amb els «tafullencs». Abans però de concloure aquesta descripció del nostre espatat, encara haig de consignar dues referències molt interessants per la gent de mar. L'una era situada en terreny cultivat a sobre la Galera, i no era res més que un marget de separació

de la finca, que tenia una renglera de pins al seu costat i ells l'anomenaven el Marge. La segona és una llosa bastant grossa, rodonenca, i en posició vertical, que hi ha al sota-replà de garbí de la Galera anomenada el Mirall o el Relloige.

Començaré a referir els punts interessants del Roquer d'Altafulla. Aquest comença des de la banda de ponent del Canyadell fins a la raconada de Setma, i no és gens espatat, més aviat esplanat, i com a punt de referència o senya només hi havia el Fortí, que quedava solitari i per tant inconfusible. El racó de Setma forma un bon reclau o caleta i és de sorra fina, cosa que no succeeix en la restant platja «tafullenca». És un bon refugi pels temps de llevant, perquè queda molt protegit per la punta del Fortí. Els pescadors torrencs acostumaven alguns dies d'hivern a fer-hi trajo amb els gussiets, quan anaven a la pesquera del calamar, puix en ventets de llevant, d'allí podien anar a pescar, i en canvi des de Baix a Mar no haurien pogut sortir, perquè l'Entina ja els rompinejava i pels bastimentons en què anaven hauria sigut perillós intentar-ho. Al costat de terra de Setma, hi havia uns edificis amb una arbreda, que els pescadors l'anomenaven les Gallines.

La platja d'Altafulla, abans de regenerar-la, era de «conadells», còdols, de diferents tamanys, més aviat grossos, no massa ampleta, arribant fins a la Roca de Gaià. El petit Barri pescador tocava a la platja, i en la primera rengla de cases n'hi ha una, encara avui, d'especial. Els baixos formen un pont per on hi pot passar tothom. Aquest pont es coneix pels mariners com el Banyot, i és una bona referència. Al final del Barri, al costat que dona a Tamarit, hi havia un tancat amb una paret no massa alta on treballaven els boters, que tenia una portalada que era molt visible i també s'aprofitava per senya i l'anomenaven la Porta o el Portal del Pedrol. De la població d'Altafulla també eren bones referències el campanar i el castell. La senya principal o mestra pels pescadors de la terrària era, com ja he referit al principi, l'Ermita de Sant Antoni encimbellada al puig del darrera la població, i tocant gairebé a l'ermita, hi havia, crec que encara resisteix, una torre de senyals o «telégrafo», com les anomenaven els nostres avis, que també servia com a referència. Al costat del puig de Sant Antoni, però separat per un comellar, se n'eleva un altre, una mica més raset, anomenat la Coma de Guasch o bé, més antigament, els Francesos.

Baixem de les altures i anem ran de la mar. La platja de conadells d'Altafulla s'acabava a la Roca de Gaià que li barrava el pas cap a ponent, puix era un petit bloc o promontori que entrava bastant dintre la mar, de manera que les embarcacions petites la podien arrambar sense por de tocar.

Actualment està en sec. A continuació ja trobem la platja on desembocava el Gaià, que potser li podríem dir de Tamarit. Després ja topem amb el tossal de Sant Joan, que en el coster oriental, gairebé tocant a la façana de mar, hi està ubicat el castell conjuntament amb el campanar de l'església. Aquest castell és una bona senya, perquè és molt visible, principalment el campanar, que l'anomenen les Campanes de Tamarit. Les senyes que s'agafen per aquesta muntanya de Sant Joan no resulten massa fiables, perquè la seva carena és massa roma i l'enfilació en què participa no s'hi pot fixar bé; malgrat tot se n'hi prenen. Com a punts de referència o senyes també s'utilitzaven, en aquesta zona, la Tossa de Ferran, l'actual pedrera del darrera del viló i la Muntanya de Santa Margarida o el Castellot, com l'anomenaven els rierencs. Per aquests ribatges i comellars per on passa el riu Gaià, a l'hivern s'hi entaula una frau, vent molt intens i acanalat que l'anomenem el Mur, i et fa bufar els dits de valent, per combatre la seva fredor. Enfront de Tamarit hi ha una petita illa anomenada la Jubera. A la mitjanía d'aquest tossal de Sant Joan s'hi forma una petita punta que s'endinsa una mica cap el mar, que potser per ironia li diuen la Punta Grossa, i prop d'aquesta s'hi troba una cova on hi raja aigua dolça, que quan baixa el nivell del mar se'n pot beure.

Tirant camí, fem cap ja a la platja de la Móra, que forma una bona cala, i aquesta té la particularitat que, tocant el roquer de la Móra, existeixen unes roques que formen com una escullera on hi queda un bon mirall d'aigua, és el que es coneix com el Port de Robert, que més d'una vegada havia servit de refugi a algun sardinaler.

El penya-segat de la Móra comença a la platja del seu nom i s'acaba a la Punta de la Creueta, que és la que tanca la platja Llarga pel costat de sol ixent. En aquest rocam s'hi troben dues platges, no massa grans, anomenades, la de més a llevant, l'Arbossar i la seva germana la Creueta. No sé quina de les dues, el turisme ho modifica tot, és una platja on s'hi practica el nudisme, i com que som tan pàmfil, ara ens l'han batejat com Waikiki. Són punts a remarcar com a senyes la torre de vigilància, Torre de la Móra, situada al començament del rocam; la caserna dels carrabiners, quan n'existien, Casilla de la Móra pels pescadors, una mica més reculada que la torre; les masies existents que es troben en les muntanyes pròximes: la masia d'En Cusidó, el Mas d'En Grimau, d'En Sordé, de la Creu, del Mèdol i ja bastant allunyada de la Punta de la Creueta, cap a la mitjanía de la platja Llarga, però tocant a la carretera, la baluerna de Mas Rabassa.

I per donar per acabada aquesta matussera descripció, voldria fer un prec a les autoritats locals i grups d'ecologistes per què es retorni a fer ús de les denominacions autèntiques i ben nostres i que es desterrin les que no són de la nostra contornada, com aiguamolls, aiguamoixos, etc., no per res, sinó per allò que es diu, que qui perd les seves arrels perd la seva identitat.

## **GLOSSARI**

- ARBOSSAR: Lloc on creixen arbossos, que són arbustos silvestres de fruit vermell comestible.
- BANYOT: A les embarcacions amb corredors, les corbes que els aguanten se'n diuen banyots. La planta baixa d'aquesta casa és un passadís o corredor, de sostre de volta rodona, per on passa la gent.
- BRAMADORA: Derivat de bram. Que brama.
- BRAVADA: Cantell o perfil del Brut. Explicació: quan ens acostem a un femer o lloc que no estigui prou net, el nas ens avisarà de seguida per la bafarada o bravada procedent del lloc.
- BRUT: Espai de sòl de la mar on s'hi troben roques i vegetació, que no s'hi pot pescar a sobre amb xarxes perquè hi ha molts entrebancs que les destrossarien.
- CAMÍ DE BENS: Camí ramader, per pas de bestiar.
- CANYADELL: Segurament prové de canyar petit, que és el lloc on creixen canyes.
- CAP: Sortint de la costa que s'endinsa a la mar, però el seu nivell es va elevat.
- CODOLAR: Lloc on fan cap les pedres o còdols que arrossegueu les aigües de pluja quan plou a bots i barrals.
- CONADELL: Potser deriva de «còdol-nadell»(?). Pedres que arrossegava el riu Gaià fins a la desembocadura i que la mar escampava, quan no hi havia el pantà.
- CORRAL: Tancat o casalot on s'hi guardaven les bèsties.
- ELS FRANCESOS: En la guerra contra els francesos hi va tenir lloc una batalla.

- ENTINA: Barra de roques sotaiguades a poca distància de la platja, que va des de davant de l'estació del tren fins a Berà. Quan hi ha mal temps la mar hi romp i és perillós passar-la.
- FLAROT: Aumentatiu o despectiu de «flare» (frare). Podria ser que en algun temps s'hi hagués refugiat alguna «foca monge» (foca flare) o només fos la imaginació de donar-li nom, però amb una possible realitat, puix les foques monjo habiten en coves, encara avui, a la Mediterrània.
- FORNOT: Existia un forn de ceràmica que fabricava cànteres. Hi ha una roca que està a una profunditat de 35 o 36 braces, que els pescadors l'anomenen la Cantarera, perquè la seva senya és Montornès pel Fornot (el forn que fabricaven cànteres).
- FRAU: Vent impetuós i acanalat que s'estira, bufa, per un freu o canal entre muntanyes.
- GAIANET: Diminutiu de Gaià. S'empra com a petit riu, i se li dóna el nom del nostre riu veí.
- GALERA: Vaixell medieval, llarg, estret i ras amb proa alterosa i esperó. Propulsat a rem i a vela, de fins a 30 rem i per banda, manejats pels galiots, homes penats, si bé en algunes eren vogadors lliures. La nostra galera té una part submergida, que podriem dir que és l'esperó, i el seu conjunt rocós és allargassat i, per aixó potser, els nostres avantpassats li van posar aquest nom, per la semblança que per ells tenia a aquest tipus d'embarcacions.
- GALLINES: En aquell racó hi havia una granja d'aviram.
- L'ESTELLAT: Van matar el seu vigilant amb un atxa. Segurament una represàlia dels contrabandistes.
- LLANXA: Embarcació auxiliar d'una de més tonatge. Abans de negar-se la Llanxa, si es mirava el roquer des de Baix a Mar, es divisava la punta de la Galera i a una petita distància d'ella s'hi veia la Llanxa, semblant com si una galera (embarcació) remolqués la seva llanxa (bot), cosa habitual en aquest tipus de vaixells.
- MAPA: Part plana d'una cosa. Les mapes d'un ferro (àncora) són les parts planes triangulars en què acaben els seus braços; també és una superfície plana on s'hi dibuixa la configuració de la terra. També hi ha claus d'una o dues mapes, que és la part plana que entra a l'interior del pany.

- MACAMET: Possiblement el guàrdia devia ser germà d'un que vivia o era de cal (casa) Met (Quimet). MA-CAL-MET a Altafulla seria MA-CA-MET. MA és l'hiporític de germà.
- MARTINETA: Segurament és una corrupció de Maritimeta. A Blanes tenen una Martina, que és un castell costaner, i una Martineta, que és un fortí. En aquesta zona del roquer existeix el Fortí.
- MIRALL D'AIGUA: Superfície d'aigua que tanquen les esculleres d'un moll o port.
- MULÀ: Mamífer pisciforme marí (*Tursiops tursio*) de gran tamany i, com que té l'espíacle a sobre el cap, en respirar i refredar-se l'aire que expulsa, dóna la impressió que llança una columna d'aire. Aquesta cova és bastant gran per què se'n hi pugui refugiar algun, i a més dóna la coincidència que a una certa distància s'hi troba el Bufador, que representa la columna d'aigua que ell expulsa.
- PALOMERA: Paratge desolat i que hi acostuma a bufar molt de vent.
- PALLISSA: Lloc on es guarda la palla.
- PET D'OVELLA: Segurament corrupció de Plet o Pleta de Vetlla. En aquest lloc hi ha el fortí de vigilància o defensa.
- PEU: El que toca a terra o començament de quelcom.
- PINATELL: Dels pins. Existeixen rovellons anomenats pinatells, perquè es troben a les pinedes.
- PUNTA: Sortint de la costa que s'endinsa a la mar, però el seu nivell d'alçada va descendent o baixant.
- PREMSA: Antigament hi existia una premsa per vi.
- RACÓ DE L'ART: El lloc on s'hi pescava o tirava l'art de platja, perquè en aquesta raconada de la platja ja no existeix ni l'Entina ni la Barra de Tres, i per tant l'art es podia assusar fins sobre la platja.
- REC DE SANT JOAN: Hi havia, al començament del roquer, a la Punta de la Martineta, com un compartiment, cassola o canal, fet artificialment, que comunicava amb la mar, d'on sortien dues tuberíes, fa bastants anys un temporal les va descobrir, que gràcies a l'embat del tràngol, inundaven al temps degut, els compartiments de les salines de la parròquia de Sant Joan, o sigui tots els darreres de l'actual Barri Marítim.



- SUS: Mot, del català antic, que vol dir sobre.
- TELÉGRAFO: Les torres per fer senyals, ja sigui amb fum o banderes.
- TOCAR: Quan hi ha poca alçada d'aigua, les embarcacions que tenen més calat no hi poden navegar perquè el casc fregaria al fons i quedarien encallats.
- TRAJO: El lloc on es treuen, en les platges, les barques i on hi tenen o hi porten la roba. Roba en català antic i marítim vol dir càrrega. Quan a les platges es va utilitzar maquinària per aquesta feina de treure, l'edifici o caseta de la Màquina, com es va anomenar arreu, es va situar al mig de la zona de treta dels bastiments i així es treia pels dos costats o trajos, i d'aquí va passar als habitants dels barris pescadors; uns habitaven al trajo de llevant i els altres al trajo de garbí, que dit amb altres paraules uns habitaven al costat est de la Màquina i els altres al costat oest.
- VILÓ: Diminutiu de vila.
- XAVOS: Els xavos era una moneda de molt poc valor, i segurament en aquest cas els beneficis devien ser molt pocs.
- XECO: Hipocarístic de Franxesco.